

ВЛОГОТ НА МИСИРКОВ И НА ПУЛЕВСКИ КОН ОСТВАРУВАЊЕТО НА НАРОДНИОТ ИДЕАЛ

Апстракт: Поимот за нација се врзува за поимот на државата. Јазикот е неизоставен белег на националниот идентитет. Во трудот ќе се обидеме теориски да се осврнеме на овие концепти и да ја согледаме улогата на Мисирков и на Пулевски во оформувањето и развивањето на македонската националност (и јазик), поставувајќи паралели во нивната активност во различните временски контексти. Ќе се обидеме да кажеме нешто и за предизвиците на македонистиката (поточно на некои од нејзините сегменти) во современ контекст.

Клучни зборови: народ, народен идеал, историски околности, национална борба, национална стратегија

Секое време си носи свој белег. Се раѓаме и умираме поставени во околности кои се надвор од нас, од нашите желби, сили, барања. Има луѓе кои можат да ги прочитаат барањата на времето во кое живеат. Да направат нешто за својот народ, не само за себе.

Такви луѓе во нашето подалечно минато беа Мисирков и Пулевски. Се родија во време кое беше многу специфично. Народ без сопствена држава. Народ во рамките на моќната Турска империја. Но време во кое се раѓаше нешто друго – национална свест. И двајцата го почувствуваа тоа. И двајцата, секој на свој начин, го предводеа својот народ во тој процес.

Историскиот контекст на Балкнот беше токму таков. Словенските народи, браќа по крв, сите беа под иста туѓа административна власт, и сите се бореа за својата слобода. И за своето национално остварување.

Да ги разгледаме профилите на нашите двајца предводници во оваа борба – Мисирков и Пулевски. Иако е помлад, да започнеме со Мисирков.

Ако ја прочитаме биографијата на Мисирков, ќе забележиме дека неговиот животен пат е патот на Македонија.

Роден е во с. Постол, Егејска Македонија, во 1874 година¹. Во родното село завршува VI одделение во грчко основно училиште. Неколку години подоцна, заминува, со други Македончиња, со посредство на великосрпската пропаганда во Македонија, на понатамошно школување во Белград. Присилуван да се декларира како Србин, Мисирков, со група ученици Македонци пребегнува во Бугарија. Учи II и го започнува III прогимназијален клас во Софија. За жал, и во оваа средина се гуши неговото национално чувство, па со голем дел од учениците што од Србија пребегнале за Бугарија, Мисирков повторно се враќа во Србија. Во Србија, со незавршениот III клас, го праќаат во една пропагандно-просветна установа, која треба да подготвува свештеници и учители за Македонија. Учениците Македонци овде креваат бунт по кој школата се затвора, а тие се разместени по училишта во внатрешноста на Србија. Четвртиот гимназиски клас Мисирков го учи во Шабац. Тригодишната учителска школа ја завршува во Белград.

Мисирков е интелектуалец. Тој своето образование го стекнува низ крвави духовни премрежија. Неговото национално чувство е разбудено и тој се бори за него низ целиот свој животен пат и минувајќи низ сите скалила на своето образование. Но, не се откажува. Не се откажува ниту од своето национално чувство, ниту од желбата да се образува.

Оваа желба го води подалеку на североисток – во Русија. Таму сака да студира, но со своето тригодишно учителско образование не може да се запише на студии. Поради тоа, учи уште две годони на Духовната семинарија во Полтава. Откако завршува шести клас на семинаријата, Мисирков успева, по извесни пречки, да се запише во 1897 година на Историско-филолошкиот факултет во Петербург декларирајќи се во уписните документи како македонски Словен или Македонец. Во немаштина, прекинувајќи ги студиите и во болести, Мисирков успева во пролетта 1902 година, да го заврши своето универзитетско образование. Во време на студирањето три пати престојува во татковината, а пократко време престојува и во Прага и во Литва, усвојувајќи го чешкиот и литовскиот јазик.

¹ Биографските податоци ги преземаме од К. П. Мисирков „За македонските работи“ (со предговор од Б. Конески и прилози од Т. Димитрски), Скопје, 1974 (јубилејно издание по повод стогодишнината од раѓањето на авторот).

Мисирков можеме да го сметаме за творец на националната платформа и стратегија на Македонците.

Неговата животна Голгота е Голготата на македонскиот, на неговиот народ. Тој бил упорен. Имал желба за наука и љубов кон народот свој и татковината своја. Имал уво да ги чуе и разбере потребите на народот свој во времето во кое живее.

Влогот на Мисирков ќе го разгледаме анализирајќи неколку поими од неговата книга „За македонските работи“ (Софија, 1903). Тоа се поимите **народ, народен идеал и општа полезна работа**.

Поимот народ, Мисирков го дефинира како што се дефинира во 18 век во Европа и како што се разбира во 19 и 20 век на Балканот – со генетска, крвна конотација. „Народ не ет ништо друго, осим едно големо другарство, осноано на крвно родство, на обшч произлез, на обшчи интереси“².

Поимот народен идеал Мисирков го дефинира: „Долгот кон таткоината и народот, до неговото осашествуаи'е, се велит народен идеал и кон негоото осашествуаи'е требит да се стремит секој свесен чоек“.

Кои се карактеристиките на народниот идеал?

Тој се менува во зависност од историските околности, од различни „членои на народот“ може да се разбре различно и потребно е да се пронајде вистинскиот народен идеал во вистинското време.

За променливоста на народниот идеал во зависност од историските околности Мисирков вели: „Народниот идеал се применуат кон историцките прилики и тоа шчо денеска било народен идеал, утре по негоото осашествуаи'е, ќе остапит место на друг, за кој понапред малу се мислело“. „Често пак од еден народ историцките прилики требаат или корено изменуаи'е на народните идеали, коренен обрат на идеалите во друг праец, или угрожаваат нему со полно унишчожааи'е“.

Народниот идеал за различни луѓе може да биде различен: „Народните идеали, или долгот кон таткоината, се разбираат од разни членои на народот различно“.

Народниот идеал е долг кон татковината.

² Цитатите ги преземаме од истата книга: К. П. Мисирков „За македонските работи“ (со предговор од Б. Конески и прилози од Т. Димитрски), Скопје, 1974 (јубилејно издание по повод стогодишнината од раѓањето на авторот).

Како да се определат кои се надобриот, најверниот народен идеал? „Кој нај верно ет разбрал истинскиот и нај праиот народен идеал се видат со порамнуаи'ето на рабираи'ето на народниот идеал од разни лица“. „За да можат да бидат порамнуаи'е и оценуаи'е на различно разбраните народни идеали, требаат, тие да бидат искажани устно или на книга“.

Еве како е родена книгата за „Македонските работи“. „Така разбирајќи долгот кон татковината, јас се решиф, прво, да изложам мојето разбираи'е на народните идеали на македонците во еден ред расудуаи'а, прочитени во Петроградското Македонско Словенско Научно-литературно Другарство „Св. Климент“, а после и да ѝ напечатам во таа книга, каде сепоместени и расудуаи'а, не прочитени во упоменатото другарство. **Со тоа мислам да исполнуам, спроти моите сили, еден дел од мојот долг кон народот мој и кон татковината ми“.**

Книгата „За македонските работи“ е долгот на Мисирков и неговиот влог кон татковината. Оваа книга е плод на неговата љубов кон татковината и неговиот народ, плод на неговиот интелектуален напор. Тоа е една национална стратегија, теориски разработена на солидни основи, која има вонвременско значење и која може да ја користат и припадници на различни нации.

Мисирков воведува уште еден поим на кој ќе се задржиме, а тоа е поимот општа народна работа: „Идеалите сеподушата на обшчата народна работа. Од здравоста на таа душа зависат и здравоста и плодноста на самата обшченародна работа“. „Лошо разбраните народни идеали само уголемуат народните нестрепки, без да донесат полза на народот“. Поради сето ова, „искажуаи'ето на својето разбираи'е на народните идеали и критиката на таквиа не ет празна работа“.

Мисирков е творец на националната платформа, стратегија на македонскиот народ. Имајќи уво да ги чуе потребите на времето во кое живеел, национално осознат и разбуден, тој работел за општополезната народна „работа“, за здравоста на душата на таа „работа“ и за народните идеали. Тој е борец со мисла и со перо в рака³.

³ Интересен е еден историски факт. Книгата „За македонските работи“, по нејзиното печатење, била масовно откупувана за да биде уништена. Првиот број на замислениот месечник „Вардар“ (списание во кое Мисирков и членовите на Македонското научно-литературно другарство ги изнесувале своите размислувања), останува во печатница – останати се само печатените страници наменети за цензурата. И книгата, и страниците на списанието „Вардар“, на

Поинаков е профилот на Пулевски. Пулевски се смета дека немал стекнато формално образование. Себеси се нарекувал „сидар – архитект“. Бил печелбар. Меѓутоа, и тој бил национално разбуден. Бил борец со сабја в рака и со перо в рака. „Долгот кон таткоината“, за кој зборува Мисирков, и кон народот свој, тој го исполнил и над своите сили.

Најпрвин за борбата: Пулевски учествувал во опсадата на Белградската тврдина во 1862 година, учествувал во Руско-турската војна (1877-78), учествувал во битката кај Шипка. Бил одликуван и со орден за храброст од Русите – сабја и орден од рускиот император. Учествувал во Кресненското востание во октомври 1878.

Пулевски се борел за слободата и на својот народ, но и на сродните „народи по крв“. „Треба веднаш да се каже дека Г. Пулевски земаше учество во борбите против турскиот поробувач и на српската, и на бугарската територија со цврста увереност дека наскоро ќе дојде редот и на неговите сонародници – Македонците да се борат за својата слобода и дека и тие како пред тоа Србите и Бугарите, ќе се ослободат, меѓудругото и со помош на словенските собаќа.“ (Т. Саздов во Пулевски 1985: 9).

Пулевски е несебичен, силен во својата енергија и идеалист. Можеме да го наречеме и словенофил, бидејќи учествува во борбата за слобода на своите словенски собаќа. Но, колкаво е неговото разочарување кога по Берлинскиот конгрес, само Македонија и Македонците остануваат под турска административна власт. Така се раѓаат песнарките. Она што не можеше да го оствари (без помош на другите словенски народи и на меѓународните сили) со борба, тој се обидува да го воскресне со песна. Песните повикуваат на борба, песните се крик на разочараноста и жалењето. Дури, во обидот да се разбудат храброста и борбеноста на македонскиот народ, Пулевски се повикува и на славните Македонци кои живееле на овие простори: Александар и Филип Македонски.

Борбата на Пулевски е „борба над своите сили“. Иако без формално образование, тој се зафаќа со таква интелектуална работа која не може да ја работи сам ниту човек што во денешно време е доволно лингвистички и стручно

пошироката македонска јавност ѝ стануваат достапни многу доцна: книгата за „Македонските работи“ дури кон крајот на 1946 година, а полниот текст на првиот број на списанието „Вардар“, дури во 1966 година.

образуван. Автор е на два речника (Четиријазичникот⁴ и Тријазичникот⁵), автор е на обид за Граматика („Славјанско-насељениски-македонска слогница речовска за исправување правословки-јазическо писание.⁶“) и на Историја („Славјанско-македонска општа историја“, која излезе приредена од Б. Ристовки и Б. Ристовска-Јосифовска во издание на МАНУ, 2003⁷). **Сè она што е потребно за национално афирмирање на еден народ.**

Каков е профилот на Ѓорѓи Пулевски? Тој е борец. Борец несебичен, солидарен, борец над своите сили. Првин со сабја, но и со перо в рака. Достоинствен. „Ако вие сакате да ме принудите да си го фрлам народното облекло, со коешто сум пораснал и сум работел толку време за својот народ, тогаш јас не ви ја сакам ни службата, ни платата“ – ова е неговата изјава (според сведоштвото на неговиот пријател К. Шапкарев, в. Пулевски 1985: 15) кога од него било побарано да ја замени својата народна галичка носија со градска облека за да добие некаква служба во Софија⁸.

Ова се двата столба во македонското национално осознавање и македонската национална борба.

Што можеме денес од нив да научиме? Што е храброст, упорност и достоинство.

Според платформата што ја прикажува Мисирков во книгата „За македонските работи“, и денес можеме и требаме да ги процениме и проценуваме историските околности во кои живее нашиот народ. Според овие околности, да се направат обиди да се дефинира народниот идеал, како што вели Мисирков, и да се работи на општата народна полезност, бидејќи „идеалите сет душата на обшчата народна работа“, а од „здравоста на таа душа зависит и здравоста и плодитоста на самата обшченародна работа.“

⁴ Пулџвски 1873.

⁵ Пуљевски 1875.

⁶ Пуљевски 1880.

⁷ Тука не ги спомнуваме и ракописите насловени како: родословница, јазичница, народна песнословница, смисленица (логика). Од биографијата на Пулевски треба да го споменеме и неговиот удел во формирањето на „Славјаномакедонската книжевна дружина“ во Софија (1888) и тоа што бил и нејзин претседател.

⁸ Пулевски бил и градоначалник на Ќустендил во периодот на 1878 година.

SUMMARY

In the book “On Macedonian matters” Missirkov was the first person to give a comprehensive analysis in public of the Macedonian question. The ideas he put forward and struggled to put into practice, lived on after him to become part of the precious heritage and inspiration of the new generations of Macedonia.

Pulevski is another pillar of the Macedonian national awakening, writer and revolutionary. He left as a heritage for new generations (although a bit naïve because of his self-taughtness) all that is necessary for national affirmation: dictionaries, grammar and General history. His brave heart, his tenacity and dignity are precious inspiration for new generations of Macedonia.

ЛИТЕРАТУРА

1. Мисирков, К. 1974. *За македонските работи* (јубилејно издание по повод на стогодишнината од раѓањето на авторот). Скопје: Институт за македонски јазик „Крсте Мисирков“ - Скопје.
2. Пулџевски, Ђ. 1873. *Речник од четири језика*. Београд: Штампарија Н. Стефановиќ и Дружине.
3. Пулџевски, Ђ. 1875. *Речник од три језика*. Београд: Државна штампарија.
4. Пулџевски, Ѓ. 1880. *Славјанско-населџениски-македонска слогница речовска за, -исправување; правословки-јзическо-писание. I II-та! книга*. Софија: Народна печатница на Б. Прошекъ.
5. Пулевски, Ѓ. 1985. *Избрани текстови* (приредил Томе Саздов). Скопје: Наша книга.
6. Пулевски, Ѓ. *Славјанско-македонска општа историја* (подготовка Б. Ристовски и Б. Ристовска-Јосифовска). Скопје: МАНУ.
7. Николовска, В. 2006. *Лексиката во делата на Ѓорѓи Пулевски* (докторска дисертација). Скопје.

8. Николовска, В. 2012. *Литературните јазици во современ контекст*. Годишен зборник на Филолошкиот факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип. / <http://eprints.ugd.edu.mk/4655/>
9. Missirkov, P. K. 1974. *On Macedonian matters*. Skopje: Macedonian review editions.